

سخن نخست

رشد و تربیت اخلاقی-معنوی و به فعلیت رساندن قابلیت‌های روح انسانی، همواره از مهم‌ترین دغدغه‌های نفوس کمال‌طلب و جستجوگران حقیقت بوده است. سابقه توجه به این عرصه، به تاریخ حیات بشر بازمی‌گردد. حضرت آدم علیه السلام اولین بشری است که خلق گردید و روح الهی در کالبد وجودش دمیده شد (حجر: ۲۹؛ ص: ۷۲)، اسمای الهی را از خداوند آموخت (بقره: ۳۱) و نامش در آغاز نام سلسله پیامبرانی که به رسالت تربیت نفوس برگزیده شدند، ذکر شد. (آل عمران: ۳۳) بدین ترتیب تاریخ بشریت با تاریخ تربیت اخلاقی-معنوی گره خورد و خداوند همواره هیچ قوم و گروهی را بدون مربی و هادی رها نکرد: ﴿وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ﴾ (رعد: ۷).

پیامبران و اولیای الهی با تکیه بر مسیر دشواری که به سوی خداوند پیموده‌اند و توفیقی که در بهره‌مندی از چشمه زلال وحی و ارتباط با مرکز هستی یافته‌اند و شناختی که در سایه این ارتباط از حقیقت هستی و ساختار و قابلیت‌های وجودی انسان کسب کرده‌اند، راه‌های رشد اخلاقی-معنوی فرزندان آدم را با سخاوت و شفقت فراوان در اختیار آنها نهادند. این تعالیم که در طول تاریخ در گفتار و کردار انبیا علیهم السلام نمود داشت، در عصر پیامبر خاتم، محمد مصطفی صلی الله علیه و آله به اوج خود رسیده، در سلسله امامان شیعه استمرار یافت. آنها نیز از یک سو با بیان معارف اخلاقی-معنوی برای عموم مردم، راه رشد و تربیت معنوی جامعه را فراهم آوردند و از دیگر سو مفاهیم دقیق و عمیق معنوی را برای دفع موهومات و رسیدن به حقیقت، در قالب‌های مختلف برای اصحاب سرخویش بازگو کردند.

در طول تاریخ، اما آنها که از معارف عمیق اهل بیت علیهم السلام بی‌بهره بودند یا در پی ارضای حس منیت خویش بودند، کوشیدند تا با آمیختن حق و باطل، نحله‌ها، فرقه‌ها، گروه‌ها و دکان‌هایی را به نام معنویت به وجود آورند و جماعتی ساده‌دل را شیفته و مجذوب برخی دستاوردهای فریبنده ظاهری خویش کنند؛ غافل از آن‌که ﴿وَمَنْ يُضَلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾؛ کسی که خدا گمراهش کرد، بهره‌ای از هدایت نخواهد داشت (رعد: ۳۳؛ زمر: ۲۳ و ۳۶؛ غافر: ۳۳)؛ و چه گمراهی‌ای بالاتر از اسارت هوای نفس یا رقابت با گنجینه معارف اهل بیت نبوت علیهم السلام؟!

البته راز رونق گرفتن گروه‌ها و نحله‌های انحرافی، آن است که شیعه به عنوان یک مکتب، پس از گذشت قرن‌ها هنوز نتوانسته یا نخواسته معارف دقیق اخلاقی، معنوی، عرفانی و دستورات سلوکی خود را به صورتی نظام‌مند مدوّن کرده، به جامعه عرضه کند. این معارف و دستورات که برگرفته از قرآن مجید و روایات اهل بیت علیهم‌السلام و شهود نفس‌های تزکیه یافته است، البته سینه به سینه در سلسله‌عرفای شیعه، به‌ویژه علمای اخلاقی مکتب نجف منتقل شده، در اختیار اهلش قرار گرفته است، اما مگر این سطح از تشنگی، نیاز و تقاضا را با چنین عرضه‌ محدودی می‌توان پاسخ گفت؟!

تلاش ما در نشریه «هاد» به صاحب امتیازی «مرکز تخصصی اخلاق و تربیت اسلامی دارالهدای قم»^۱ بر آن است تا با استفاده از قلم پژوهشگران عرصه اخلاق، عرفان و معنویت شیعی، در قالب مقالات علمی-پژوهشی، به تبیین نظام تربیت اخلاقی-معنوی شیعه، با تکیه بر سلوک عملی «مکتب اخلاقی نجف» پردازیم و البته در کنار این موضوع، «سبک زندگی معنوی» یا همان «حیات طیبه شیعی» را بررسی نموده، مکاتب اخلاقی، عرفانی و تربیتی غیرشیعی را مورد نقد علمی قرار دهیم. علاوه بر این‌ها در قالب معرفی «حکمت عملی شیعه»، به تبیین عقلی مفاهیم و گزاره‌های اخلاقی پردازیم و نیم‌نگاهی نیز به «فقه الاخلاق» و دانش «اخلاق کاربردی» با رویکرد اسلامی داشته باشیم.

بدیهی است که پیمودن این مسیر دشوار، بدون یاری خداوند متعال، توجهات اهل بیت علیهم‌السلام و همراهی صاحب‌نظران و پژوهشگران ژرف‌اندیش در عرصه‌های گفته شده ممکن نخواهد بود؛ لذا از باب معرفت، اهل حکمت و سالکان طریقت را به یاری می‌طلبیم تا ضمن دعا برای توفیق ما در این مسیر، با نگارش مقالات علمی-پژوهشی خوانندگان نشریه را از محصول علم و دانش خویش بهره‌مند سازند.

وَقَفْنَا لِلَّهِ وَإِيَّاكُمْ لِمَا يَحِبُّ وَيَرْضَى

دبیر تخصصی هاد

۱. مرکز تخصصی اخلاق و تربیت اسلامی دارالهدی از زیرمجموعه‌های بنیاد علمی فرهنگی هاد است.